

§ 18. Нацыянальная своеасаблівасць мастацтва Францыі і Англіі

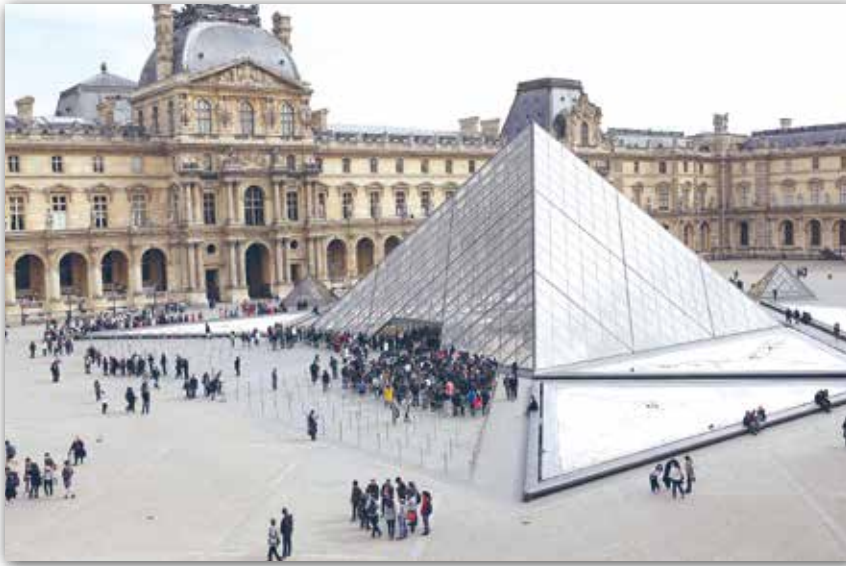
Рэнесанс, які ў поўнай меры ахапіў мастацтва краін Цэнтральнай і Паўночнай Еўропы, у кожнай дзяржаве атрымаў свае характэрныя рысы. Па меры аддалення ад Італіі як эпіцэнтра гуманістычных ідэй рысы Адраджэння ў мастацтве становіліся менш выразнымі. Яны перапляталіся з мясцовымі традыцыямі і падмацоўваліся тымі ідэаламі, якія дыктавалі вышэйшыя саслоўі.

Мастацтва Францыі. Да канца XV стагоддзя мастацкая культура Францыі перажывае росквіт. Французскі Рэнесанс развіваецца пераважна пры каралеўскім двары. Бо Францыя, у адрозненне ад Італіі, Нідэрландаў і Германіі, была адзінай дзяржавай з моцнай каралеўскай уладай. Гэта і вызначыла арыстакратычны характар французскага мастацтва.

Рэнесансныя ідэі ярка праявіліся ў архітэктуры Францыі. Культурнае жыццё засяродзілася ў замках, пры ўзвядзенні якіх дойліды злучылі прыгажосць навакольнай прыроды і строга вывераную гармонію пабудовы. *Замак Шэнансо* размешчаны на штучнай выспе ракі Шэр. Цэнтральны аб'ём замка ўвянчаны чатырма вежамі і шпілямі. А яго крыло — перакінутае праз раку корпус з пяццю

Замак Шэнансо, Францыя (1512—1523 гг.)

Луўр у
Парыжы,
Францыя

арачнымі прасветамі — мае высокі дах з дэкаратыўнымі вокнамі. Пабудова са светлага каменю маляўніча адлюстроўваецца ў вадзе.

Пазней у Францыі па прыкладзе Італіі сталі з'яўляцца палацы, якія прызначаліся не для абароны, а для камфортнага жыцця. Цудоўныя пабудовы дэманстравалі багацце і густ іх уладальнікаў. У XVI стагоддзі ў Парыжы пачалося будаўніцтва *палаца Луўр*.

Луўр — адзін з першых рэнесансных палацаў Францыі. Яго пачаў будаваць французскі дойлід *П'ер Леско* на месцы знесенага замка-крэпасці. Палацавы комплекс, пасля пашыраны шматлікімі прыбудовамі, меў правільную квадратную форму, утвораную трохпавярховымі карпусамі. Сцены палаца былі прарэзаны вялікімі вокнамі. У дэкоры фасадаў шырока выкарыстоўваліся ордар і скульптура.

Разгледзьце на кампакт-дыску прыклады архітэктуры Францыі. Здзейсніце віртуальную экскурсію ў Парыж. Якое ўражанне ў вас выклікалі яго знакамітыя архітэктурныя збудаванні?

У выяўленчым мастацтве Францыі шлях ад Сярэднявяха да рэнесанснай культуры найлепш прасочваецца на прыкладах кніжнай графікі. Адным з найбольш вядомых і прыгожа аформленых выданняў у свеце з'яўляецца «*Цудоўны часаслоў герцага Берыйскага*» — рукапісная кніга, зробленая па прынцыпе календара. Над яе стварэннем працавалі многія мастакі. Найбольш яркія і выразныя ілюстрацыі належаць *братам Лімбург — Полю, Эрману і Жэанекену*. Галоўную каштоўнасць часаслова складаюць мініяцюры. Зверху, у паўколе, паказаны знакі задзяка. Ніжэй — сцэны, на якіх намалюваны заняткі людзей у розныя месяцы: мастакі ўважліва назіралі за жыццём сялян і знаці.

Браты Лімбург. «Цудоўны часаслоў герцага Берыйскага», ліст «Май» (1409—1416 гг.)

На далёкім плане — землі, якія належаць герцагу.

Яшчэ адным знакамітым ілюстратарам эпохі быў мастак *Жан Фуке*. Асабліва вядомыя яго ілюстрацыі да зборніка навел італьянскага пісьменніка Джавані Бакача і рукапісу «*Вялікіх французскіх хронік*» — гісторыі Францыі ў малюнках. У мініяцюрах выкарыстаны элементы прамой лінейнай перспектывы, а абстаноўка гістарычных падзей выглядае як сучасная.

Жан Фуке праславіўся і як майстар жывапіснага партрэта. Мастак бязлітасна і праўдзіва дае чалавеку дакладную псіхалагічную характарыстыку. Напрыклад, у партрэце караля Карла VII няма ні лісліваці, ні ідэалізацыі: мы бачым бязвольнага і слабага чалавека ў парадным адзенні.

Параўнайце мініяцюры братоў Лімбург і Жана Фуке. Пры дапамозе якіх сродкаў выразнасці мастакі перадаюць глыбіню прасторы? У якой мініяцюры, на ваш погляд, мастак больш ярка і шчыра паказвае асабістае стаўленне да персанажаў?

Жан Фуке. Карл Вялікі ў бітве. Мініяцюра з «*Вялікіх французскіх хронік*» (каля 1458 г.)

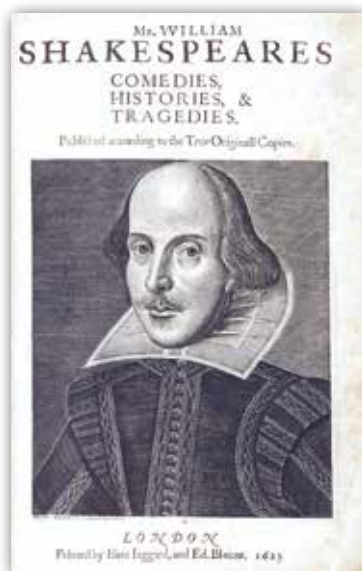
Жан Фуке. Партрэт Карла VII (сярэдзіна XV ст.)

Мастацтва Англіі. Росквіт рэнесансных ідэй у краіне прыпадае на праўленне Лізаветы I. Таму эпоху Рэнесансу ў Англіі часта называюць лізавецінскім Адраджэннем. Гэта быў час асветніцкага абсалютызму — высакароднага вальнадумства, адкрытых кантактаў з іншымі краінамі і культурамі, узмацнення ролі творчай асобы.

Важнае месца ў мастацкай культуры адзначанага перыяду займае адзін з самых дэмакратычных відаў мастацтва — *тэатр*. Англіійскія гуманісты адышлі ад рэлігійных матываў і тым самым канчаткова надалі яму свецкі характар, звярнуўшыся да актуальных пытанняў гісторыі і сучаснасці. Тэатр замяніў народную кнігу.

Вялікі поспех у публіцы мела творчасць знакамітага англійскага драматурга і акцёра *Уільяма Шэкспіра*. Ён валодаў самымі рознабаковымі драматургічнымі талентамі: віртуозна пісаў трагедыі, гістарычныя хронікі і бліскучыя камедыі. Вялікі геній па-майстэрску пераплятаў прыгодніцкія і любоўныя сюжэтныя лініі, пасля спакойных эпизодаў уводзіў эпизоды дынамічныя, трагічныя сцэны змяняў сцэнамі камічнымі. Аўтар у сваіх п'есах выдатна злучыў арыстакратызм і народнасць, прыгожае паэтычнае выкладанне і інтэлектуальны гумар.

Актёры вашей светлости, узнав,
Что вам полегче, разыграть готовы
Весёлую комедию пред вами.
По мнению врачей, полезно это,
Печаль вам чересчур сгустила кровь,
А меланхолия родит безумье.
Вам представление нужно посмотреть,
Настроившись на радость и веселье;
Они ведь изгоняют тьму недугов
И помогают людям жизнь продлить.

*У. Шэкспір. «Утаймаванне наравістай»
(урывак)*

Тытульны ліст поўнага збору п'ес Уільяма Шэкспіра (1623 г.)

Нягледзячы на тое што камедыі Шэкспіра пачынаюцца няпэўна або з сумных падзей — караблекрушэння, сваркі закаханых, сямейнага разладу, завяршаюцца яны ў большасці сваёй радасна. Драматург верыць, што менавіта смех і вясёлы жарт могуць многае змяніць у свеце, дзе ёсць дабро і зло, гора і радасць. Невыпадкова ў пралогу п'есы «*Утаймаванне наравістай*» адзін з герояў кажа пра станоўчае ўздзеянне камедыйнага спектакля на глядачоў.

Адноўлены будынак тэатра «Глобус» у Лондане, Англія

Персанажы камедыі — кіраўнікі, бацькі, маладыя героі, слугі, блазны — разважаюць пра сямейныя і сацыяльныя адносіны. Але ў цэлым дзеючых асоб камедыі п'ес не хвалюць глабальныя грамадскія праблемы, яны пераважна занятыя асабістымі справамі. Напрыклад, у *камедыі «Дванаццатая ноч»* маладыя гераіні спрабуюць самастойна вырашыць уласны лёс.

Асноўны матыў камедыі Шэкспіра — выпрабаванні кахання і сяброўства. Гэтыя выпрабаванні ўзнікаюць з-за непрадбачаных абставін або па віне адмоўных персанажаў, схільных да зайздрасці, паклёпу, злосці. Напрыклад, у займальным дзеянні п'есы *«Шмат шуму з нічога»*, поўным разнастайных эфектаў, гумар суседнічае з глыбокімі перажываннямі і смуткам.

Як вопытны актёр, Шэкспіра дасканала ведаў сцэнічныя магчымасці і тэатральныя прыёмы свайго часу. Ужо ў тэксце п'ес аўтар даваў указанні наконт таго, як выконваць эпізоды на падмостках, як выкарыстоўваць канкрэтныя сродкі выразнасці. З дапамогай сцэнічнага слова драматург выказваў свае галоўныя ідэі, а музыка і спевы з'яўляліся ўпрыгажэннем спектакляў.

Шэкспіра пісаў п'есы для пастаноўкі на многіх сцэнічных падмостках Лондана, але часцей за ўсё яго творы ставіліся на сцэне тэатра «Глобус». Сімвалам гэтага тэатра стаў Геркулес, які нясе на плячах зямны шар. У сярэдзіне XVII стагоддзя пасля забароны ўладамі дзейнасці лонданскіх тэатраў будынак знеслі. І толькі нядаўна, у 1997 годзе, знакаміты шэкспіраўскі тэатр быў адноўлены па апісаннях і знойдзеных рэштках падмурка. Як і 400 гадоў таму, на яго спектаклях можна ачуць атмасферу лізавецінскай эпохі, адчуць непераўздызеную тэатральнасць п'ес Шэкспіра, што ніколі не старэюць.

Чаму Уільяма Шэкспіра называюць тытанам англійскага Адраджэння? Для адказу скарытайцеся «падказкамі», прапанаванымі ў гэтым параграфу.

У мастацтве Англіі і Францыі XV—XVI стагоддзяў адбываецца перасэнсаванне італьянскіх традыцый. У сваіх творах мастакі вырашалі праблему адлюстравання чалавека і прыроды ў найдрабнейшых падрабязнасцях — у пейзажах, партрэтах, жанравых і гістарычных сцэнах. Французскія мастакі выпрацоўваюць нацыянальны рэнесансны стыль у выяўленчым мастацтве, а ў Англіі рэнесансныя рысы найбольш поўна праяўляюцца ў тэатры.

Пытанні і заданні

1. Успомніце, якія мастацкія формы і прыёмы характэрныя для сярэднявечага мастацтва. Як яны выявіліся ў творах мастакоў Паўночнага Адраджэння?

2. Падумайце і назавіце асноўныя адрозненні жывапісу Паўночнага і італьянскага Адраджэння. Падмацуйце адказ канкрэтнымі прыкладамі.

3. Параўнайце архітэктурныя кампазіцыі замкаў Шамбор і Шэнансо, прадстаўленыя ў параграфу і на дадатковай старонцы. Як яны звязаны з прыродным асяроддзем? Як з пабудовамі пераклікаецца водная роўнядзь?

4. Прачытайце фрагменты п'ес Шэкспіра на дадатковай старонцы. Якія героі яго твораў вам знаёмыя? Якія з іх выклікаюць цікавасць, павагу? Пра якія каштоўнасці апавядае аўтар прамовамі і ўчынкамі гэтых герояў?

Творчая майстэрня

5. Паглядзіце ў інфармацыйных крыніцах фрагмент экранізацыі трагедыі У. Шэкспіра «Рамэа і Джульета» італьянскага рэжысёра Фрэнка Дзэфірэлі. Падзяліцеся сваімі глядацкімі ўражаннямі. Ці адпавядаюць створаныя майстрам вобразы вашаму ўяўленню пра герояў? Чаму сучасных дзеячаў мастацтва да гэтага часу прыцягваюць сюжэты і вобразы з п'ес вялікага драматурга? Прыдумайце і намалюйце эскіз касцюма сучаснага Рамэа або Джульеты. У чым на вашым эскізе праяўляецца сучаснасць герояў?

§ 19—20. Эпоха Адраджэння на беларускіх землях

Час Рэнесансу на тэрыторыі Вялікага Княства Літоўскага — XVI — пачатак XVII стагоддзя — гэта перыяд умацавання дзяржавы. Большасць беларускіх гарадоў атрымлівае Магдэбургскае права. Буйныя феадалы пры дварах ствараюць бібліятэкі, музычныя калектывы, калекцыяніруюць прадметы мастацтва. Культура на землях ВКЛ прасякнутая пачуццём патрыятызму і гуманізму.